

Państwo Prawo Bezpieczeństwo

Tom III

Pod redakcją naukową
Aleksandra Babińskiego
Marcina Jurgilewicza
Norberta Malca

Szczytno 2017

RECENZENT

dr hab. Waldemar Zubrzycki

REDAKCJA WYDAWCY

Anna Bryczkowska

Robert Ocipiński

PROJEKT OKŁADKI

Justyna Piaskiewicz

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno 2017

ISBN 978-83-7462-566-1

e-ISBN 978-83-7462-567-8

Skład, druk i oprawa:

Dział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie

12-100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111

tel. 89 621 51 02, fax 89 621 54 48

e-mail: wwip@wspol.edu.pl

Objętość: 14,07 ark. wyd. (1 ark. wyd. = 40 tys. znaków typograficznych)

Spis treści

Wprowadzenie	5
<i>Introduction</i>	
<i>Ewa BONUSIAK, Katarzyna PURC-KUROWICKA</i>	
Proces pauliański jako prawo podmiotowe obywatela do bezpieczeństwa	9
<i>Fraudulent conveyance process as the personal right of a citizen to safety</i>	
<i>Dagmara FLOREK-KŁĘSK, Magdalena SANECKA</i>	
Niebieska Karta — instrument państwa w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	19
<i>Blue Card — the instrument of the state in preventing domestic violence</i>	
<i>Krzysztof Jerzy GRUSZCZYŃSKI</i>	
Cyber warfare jako narzędzie wojny	31
<i>Cyber warfare as and the changing face of war</i>	
<i>Marcin JURGILEWICZ, Andrzej DANA</i>	
Prywatyzacja bezpieczeństwa i porządku publicznego — specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne	45
<i>The privatization of security and public order — specialized armed security</i>	
<i>Norbert MALEC</i>	
Wybrane elementy immunitetu karnego dyplomaty	67
<i>Selected elements of the criminal immunity of a diplomat</i>	
<i>Arsen OVSEPYAN</i>	
Wykorzystanie wyrobów energetycznych do innych celów niż napędowe lub opałowe	75
<i>Energy use product for purposes other than driving or firewood</i>	
<i>Marta PAWŁOWSKA</i>	
Odpowiedzialność komornika sądowego jako organu egzekucyjnego w postępowaniu egzekucyjnym	85
<i>Responsorialny of the bailiff as the enforcement organ in enforcement proceedings</i>	
<i>Marta Roma TUŻNIK</i>	
Zezwolenia dewizowe w polskim prawie dewizowym	103
<i>Foreign exchange permits in the Polish foreign exchange law</i>	

Marcin WIELEC

- Możliwość zaangażowania detektywa
wedle znowelizowanego modelu postępowania karnego** 113
*The possibility of the involvement of a detective, according to the revised model
of criminal proceedings*

Tomasz ZABOREK

- Obowiązek podatkowy w świetle Konstytucji
Rzeczypospolitej Polskiej**..... 129
The tax obligation in the light of the Polish Constitution

Sylwester ZIMON

- Social media w służbie bezpieczeństwu — działalność policji
na portalach społecznościowych** 149
Social media in the service of public safety — police activities on social networks

Oktawia JURGILEWICZ

- Wybrane problemy bezpieczeństwa i higieny pracy w świetle prawa
unijnego i krajowego** 161
Some problems of health and safety in the light of the union law and national

Marlena LOREK, Aleksander BABIŃSKI

- Nowe spojrzenie na bezpieczeństwo (inżynieria bezpieczeństwa)** 169
A new look at security (safety engineering)

Stanisław RYSZ

- Specyfika udziału organów samorządu na szczeblu powiatu
w organizacji bezpieczeństwa i porządku publicznego** 179
*Specific nature of participation of local government bodies of county
in organisation safety and public order on their area*

Aleksander BABIŃSKI, Paweł LUBIEWSKI

- Zagrożenia masowych uroczystości religijnych — wybrane
problemy** 191
Threats of mass religious ceremonies — selected issues

- Bibliografia** 207
Bibliography

- Spis treści (t. I)** 217
Contents (vol. I)

- Spis treści (t. II)**..... 219
Contents (vol. II)

Wprowadzenie

Kolejny trzeci już tom publikacji „Państwo. Prawo. Bezpieczeństwo”, tak jak poprzednie tomy, jest opracowaniem zbiorowym i stanowi prezentację dotychczas nieprzedstawianych oraz kontynuację badań wybranych zagadnień z zakresu funkcjonowania współczesnego demokratycznego państwa prawa. Ukazuje ona rozległe struktury prawno-organizacyjne państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa w różnych jego odsłonach — *sensu largo* i *sensu stricto*. Koncentruje się na ukazaniu znaczenia doktryny *rule of law* wydającej przestrzegania prawa przez wszystkich jego adresatów zarówno przez obywateli, jak i organy państwowe. Te ostatnie mogą działać tylko na podstawie i w granicach prawa, szczególnie w zakresie przestrzegania podstawowego katalogu praw człowieka zawartego w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Pierwszym celem tego tomu jest wszechstronne przedstawienie badań skuteczności i sprawnego działania systemu gwarantującego Polsce i jej obywatelom bezpieczeństwo na coraz wyższym poziomie — uzależnionego przecież od wielu czynników — w tym harmonijne funkcjonowanie instytucji, urzędów i organów państwa. Zagadnienia te są obszernie podjęte przez autorów poszczególnych części opracowania, które zostały zakwalifikowane przez redaktorów tomu. Ukazują one nie tylko związki między państwem, obowiązującym w nim prawem i bezpieczeństwem, ale dają obraz rozległości zagadnienia oraz jego interdyscyplinarności, pozwalającej także zademonstrować różne punkty widzenia poszczególnych zagadnień.

Drugim, równie ważnym, celem publikacji jest analiza związków pomiędzy działaniami państwa w dziedzinie bezpieczeństwa zapewniającego szybką i odczuwalną poprawę jakości życia oraz wzrost zaufania obywateli względem państwa. Autorzy i redaktorzy ukazują poprawę jakości życia oraz wzrost bezpieczeństwa jako konsekwencję praworządności — przestrzegania prawa przez obywateli i organy administracji.

Powyższe założenia pozwoliły redaktorom naukowym zakwalifikować do tego tomu materiały poświęcone: procesowi pauliańskiemu jako prawa podmiotowego obywateli do bezpieczeństwa; Niebieskiej Karcie jako instrumentowi państwa w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie; prywatyzacji sektora bezpieczeństwa i porządku publicznego; wykorzystywaniu wyrobów energetycznych do innych celów niż ich przeznaczenie; odpowiedzialności komornika sądowego; zezwoleniom dewizowym; możliwości zaangażowania detektywa w znowelizowanym modelu

postępowania karnego; obowiązkowi podatkowemu w świetle Konstytucji RP; działalność Policji z wykorzystaniem portali społecznościowych; zagrożeniem występującym w związku z organizacją masowych uroczystości religijnych; bezpieczeństwu i higieny pracy w świetle prawa unijnego i krajowego; inżynierii bezpieczeństwa jako wyłaniającej się nowej dyscyplinie naukowej; udziałowi organów samorządu powiatowego w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zagrożeniom występującym w związku z organizacją masowych uroczystości religijnych. Warto zauważyć, że niektóre z zaliczonych do tomu wypowiedzi autorów nawiązują do wcześniej już prezentowanych lub wręcz stanowią ich kontynuację. Pozwala to mieć nadzieję, że myśl przewodnia autorów zaowocuje kolejnymi odsłonami i będzie kontynuowana w kolejnych częściach publikacji.

Składające się na ten tom materiały nie tylko ukazują rolę prawa w państwie i jego wpływ na istniejący stan bezpieczeństwa i porządku. Dowodzą również, że w państwie urzeczywistniającym koncepcję demokratycznego państwa prawnego równie istotne jest wdrażanie wielu reguł i zasad, nieujętych w tekście Konstytucji RP. Zasady te w sposób immamentny wynikają z aksjologii oraz z istoty państwa sprawiedliwego, będącego wspólnym dobrem jego obywateli, hołdującego doświadczeniom historycznym oraz kulturowym, wpływającym z ponadpaństwowych wartości religijnych.

Redaktorzy mają nadzieję, że szerokie grono czytelników — reprezentujących przede wszystkim środowisko nauk humanistycznych i społecznych, jak również studenci kierunków z nimi związanych (prawa, administracji, bezpieczeństwa) — z zainteresowaniem przyjmie wybrane praktyczne i teoretyczne aspekty ukazanych w publikacji relacji zachodzących pomiędzy państwem, stanowionymi przez nie normami postępowania, a jego bezpieczeństwem. Wierzą, że ich lektura stanie się przyczynkiem rozpraw na przedstawione tematy dokonanych także przez czytelników. Wyrażają również nadzieje, że odbiorcy zgodzą się ze stanowiskiem, iż z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego wynika dla wszystkich reprezentantów władz w państwie obowiązek działania na podstawie i w granicach prawa wykazującego określone wartości oraz respektowania praw i wolności jednostek, a także poddania swoich działań kontroli sądowej. Bezpieczeństwo nie jest bowiem zależne jedynie od działań podejmowanych przez władze wykonawcze, choć najczęściej jest z nim utożsamiane. Musi być także troską działań władzy ustawodawczej i sądowniczej, której to zdarza się nie przypisywać odpowiedzialności za bezpieczeństwo. W wybranych przez redaktorów tekstach znajdują się również i te obszary dociekań naukowych. Aktywności reprezentujących suwerena i działających w jego imieniu władz musi przyświecać idea państwowości, którą jest bezpieczeństwo ludności tworzącej państwo jako elementarnego jej członu.

Zagadnienie aktywności działających w państwie władz w przedmiocie zapewnienia bezpieczeństwa, nie tylko przez tworzenie obowiązujących norm porządku

prawnego, będzie kontynuowane w czwartej odsłonie serii wydawniczej „Państwo. Prawo. Bezpieczeństwo”, do której lektury już dzisiaj państwa zapraszamy. Przekonanie o użyteczności publikacji stanowi zachętę do kontynuowania serii. Z satysfakcją autorzy i redaktorzy naukowi odnotowują w pracach naukowych i kwalifikacyjnych odesłania do treści niniejszej serii wydawniczej — za co serdecznie dziękują.

Redaktorzy

Proces pauliański jako prawo podmiotowe obywatela do bezpieczeństwa

Słowa kluczowe: skarga pauliańska, bezpieczeństwo, proces

Keywords: action pauliana, safety, process

Rozwój gospodarki rynkowej zwiększył w ostatnich latach dynamikę wymiany dóbr i usług. Zdecydowanie wzrosła również rola kredytu, przez co powstała sytuacja stwarzająca pole do nadużyć zarówno w stosunkach wewnętrznych, jak i w obrocie międzynarodowym. Z tego względu istnieje coraz większe zainteresowanie środkami prawnymi mającymi na celu ochronę obywateli — wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika. Takim instrumentem przewidzianym przez prawo w celu przeciwdziałania ujemnym następstwom złej sytuacji majątkowej dłużnika i jego zakusom, zmierzającym do niewykonania zobowiązania, który pełni głównie funkcję prewencyjną jest skarga pauliańska i toczący się na skutek jej wniesienia proces.

The development of the market economy has increased in recent years, the dynamics of the exchange of goods and services. Definitely has also increased the role of credit, which created a situation which creates the potential for abuse, both in internal relations and in international trade. For this reason, there are more and more interested legal measures designed to protect citizens — creditors in the event of insolvency of the debtor. Such instrument provided by law to counteract the negative consequences of poor financial situation of the debtor and the debtor's snares, tending to default, which is mostly used as a preventive application is pauliana and ongoing as a result of the filing process.

1. Skuteczne wszczęcie procesu pauliańskiego

Postępowanie cywilne wszczęte na skutek wniesienia powództwa mającego na celu ochronę wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika wiąże się zawsze z realizacją podstawowych publicznych praw podmiotowych, to znaczy z realizacją prawa podmiotowego do zapewnienia obywatelowi szeroko pojętego

* Dr Ewa Bonusiak, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego. Kontakt z autorem: ewabon@poczta.onet.pl

Dr Katarzyna Purc-Kurowicka, adwokat, adiunkt w Zakładzie Prawa i Administracji Politechniki Rzeszowskiej. Kontakt z autorem: katarzyna.purc.kurowicka@gmail.com

bezpieczeństwa przez państwo¹. Stan taki niewątpliwie utrzymuje istnienie w przepisach prawa odpowiednio skonstruowanej instytucji skargi pauliańskiej oraz przepisów regulujących procedurę związaną z wniesieniem tego środka. Wszczęcie procesu pauliańskiego ma na celu ochronę bezpieczeństwa obywatela polegającą przede wszystkim na ochronie interesu wierzyciela w wypadku dokonania przez dłużnika czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli, ale efektywność tego postępowania zależy przede wszystkim od wykazania przesłanek warunkujących istnienie skargi pauliańskiej.

Z tego względu należy zaznaczyć, że skuteczne skorzystanie przez wierzyciela z korzyści, jakie niesie za sobą dobrze przeprowadzony proces pauliański jest możliwe w wypadku kumulatywnego spełnienia wszystkich przesłanek koniecznych do zaistnienia skargi pauliańskiej². Tym samym wszczęcie procesu pauliańskiego będzie efektywne, gdy powód wykaże, że:

- czynności dokonano ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli;
- niewypłacalność spowodowana jest czynnością prawną;
- wierzytelność jest zaskarżalna i ma charakter pieniężny;
- osoba trzecia, która uzyskała korzyść, z dokonanej czynności, wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności z łatwością mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli³.

Należy zaznaczyć, że nie tylko wystąpienie kumulatywnie wszystkich przesłanek z art. 527 k.c. warunkuje skuteczność procesu pauliańskiego, ale przede wszystkim ich udowodnienie, co wynika z ciężaru dowodu określonego w art. 6 k.c.

Na pierwszym miejscu wierzyciel musi wykazać, że przysługuje mu wierzytelność⁴, po drugie, że dłużnik dokonał czynności prawnej z jego pokrzywdzeniem⁵, a po trzecie — niewypłacalności dłużnika⁶, przy czym dla stwierdzenia przedmiotowych przesłanek wierzyciel może posługiwać się wszelkimi środkami dowodowymi przewidzianymi przez Kodeks postępowania cywilnego. Skuteczność procesu

¹ A. Błaś, *Biurokracja, a demokratyczne państwo prawa* [w:] J. Łukasiewicz (red.), *Biurokracja*, Rzeszów 2006, s. 89.

² Niekiedy wykazanie przedmiotowych przesłanek ulega złagodzeniu (art. 527 § 3 i 4, art. 528 i 529 k.c.), ale w innych przypadkach zaostrzeniu (art. 530, 531 § 2 k.c.). Różnica w udowodnieniu może jednak polegać na tym, że niektóre przesłanki mogą być uznane za udowodnione, niezależnie od tego czy powód występuje wobec osób bliskich, czy też nie. Ułatwienie ze strony ustawodawcy poszło bowiem w tym kierunku, że wierzyciel nie zawsze jest zobligowany do udowodnienia wszystkich przesłanek, udowodnienie zastąpione jest bowiem przez domniemanie. Wprawdzie każde domniemanie może być obalone, ale wówczas to na dłużniku i osobie trzeciej ciąży obowiązek obalenia domniemania.

³ Tekst jedn. DzU z 2016 r., poz. 380 ze zm.

⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 2010 r., III CSK 273/09, LEX nr 602265.

⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03, LEX nr 174173.

⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, LEX nr 53110; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 21 listopada 2012 r., I ACa 1057/12, LEX nr 1280309.

pauliańskiego nie jest uzależniona od tego, czy powód wykazał, że w zamiarze dłużnika leżało pokrzywdzenie wierzycieli, ani też od tego, czy zamiar ten skierowany był przeciwko określonemu wierzycielowi. Niezbędne jest natomiast wykazanie świadomości dłużnika działania z pokrzywdzeniem wierzycieli, tj. wiedzy, że w wyniku takiego działania może dojść do zaistnienia stanu pokrzywdzenia. Do przyjęcia świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzyciela, o jakiej mowa w art. 527 § 1 k.c., wystarczające jest, aby dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności⁷. Nie jest więc wymagane działanie (zaniechanie) dłużnika w bezpośrednim zamiarze pokrzywdzenia wierzycieli. Nie ma też znaczenia, do którego z wierzycieli świadomość dłużnika się odnosiła. Wystarczy świadomość dłużnika, że czynność prawna przez niego dokonana może spowodować pokrzywdzenie ogółu jego wierzycieli⁸. Istotne jest natomiast, aby powyższej wskazana świadomość dłużnika istniała w chwili dokonania przez niego zaskarżonej czynności prawnej. Świadomość, która pojawiła się w późniejszym okresie, np. w wyniku zaistnienia niekorzystnych dla wierzyciela skutków, jest obojętna z punktu widzenia art. 527 k.c. Jedynie w wypadku, gdy pokrzywdzenie wierzycieli następuje w drodze zaniechania dokonania czynności prawnej, świadomość dłużnika musi istnieć w momencie, w którym dokonanie tej czynności było ostatecznie możliwe⁹.

2. Domniemania prawne w procesie pauliańskim

Z powyższego wynika więc, że przed wierzycielem stoi niezwykle trudne zadanie udowodnienia, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Jeszcze trudniej jest udowodnić wiedzę o tym osoby trzeciej¹⁰. Z tego względu, aby nie zniweczyć skuteczności skargi pauliańskiej, dla ułatwienia wykazania powyższych przesłanek, a tym samym podniesienie poczucia bezpieczeństwa obywatela, ustawodawca wprowadził przez treść art. 527 § 3 i 4 k.c. dwa domniemania działające na korzyść wierzyciela występującego ze skargą pauliańską. Pierwsze dotyczy sytuacji, gdy dłużnik dokonał czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli z osobą będącą z nim w bliskim stosunku. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że przepisy nie zawierają katalogu stosunków, które mogą być uznane za pozostawanie w bliskim stosunku z dłużnikiem. Określenie czy stosunek łączący daną osobę z dłużnikiem może być uznany za bliski, wymaga indywidualizacji w ramach

⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 22 sierpnia 2012 r., I ACa 816/11, LEX nr 1216401.

⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 19 listopada 1997 r., I ACa 737/97, LEX nr 34067.

⁹ E. Gniewek, P. Machnikowski. *Kodeks cywilny. Komentarz*, Wrocław 2014, s. 1058.

¹⁰ W. Czachórski (red.), A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys Wykładu*, Warszawa 2009, s. 383.

okoliczności faktycznych każdej sprawy¹¹. Nie ma bowiem katalogu osób pozostających w bliskim stosunku z dłużnikiem. Z tego względu należy przyjąć za wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, że w art. 527 § 3 k.p.c. chodzi o taki stosunek bliskości między dwiema osobami, który uzasadnia przyjęcie, że jedna z nich jest w posiadaniu informacji o aktualnej sytuacji majątkowej drugiej¹². Domniemanie, które ustanawia art. 527 § 3 k.c. polega więc na tym, że jeżeli osoba, która jest w bliskim stosunku z dłużnikiem, a uzyskała korzyść majątkową na skutek zawartej z nim czynności prawnej, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Jednakże, zgodnie z art. 528 k.c. jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli¹³.

Z kolei drugie domniemanie prawne, które zostało wyrażone w treści art. 527 § 4 k.c. dotyczy sytuacji, w której dłużnik dokonał czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela z przedsiębiorcą pozostającym z nim w stałych stosunkach gospodarczych. Wykazanie więc, że strony pozostawały w stałych stosunkach gospodarczych ma stanowić gwarancję, że obie strony nawzajem się znają. Nie wystarczą zatem stałe kontakty faktyczne, ani nawet stosunki prawne, jeżeli nie miały charakteru gospodarczego. O stałości stosunków gospodarczych można mówić w sytuacji, gdy strony związane są pewnymi umowami gospodarczymi w dłuższym okresie, powodującymi stałą współpracę gospodarczą. Natomiast incydentalne umowy danego typu, zawierane pomiędzy stronami co jakiś czas nie mieszczą się w pojęciu stałych stosunków gospodarczych i nie dają podstaw do jego stosowania, gdy nie prowadzą do powstania stałej współpracy gospodarczej¹⁴.

Należy jednak podkreślić, że domniemanie wynikające z art. 527 § 3 i 4 k.c. nie wykluczają się wzajemnie, lecz uzupełniają. Domniemanie z art. 527 § 4 k.c. zostało oparte na kryterium formalnym, które polega na tym, że osoba trzecia ma status przedsiębiorcy i pozostaje z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych. Natomiast jeżeli między dłużnikiem a takim przedsiębiorcą zachodzi ponadto stosunek „bliskości” innego rodzaju, możliwe jest zastosowanie domniemanie również z art. 527 § 3 k.c.¹⁵ Wówczas można przyjąć, że stałe stosunki gospodarcze mogą

¹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 12 czerwca 2013 r., VI ACa 1688/12, LEX nr 1356718; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 28 lutego 2013 r., V ACa 934/12, LEX nr 1314730.

¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 28 lutego 2013 r., I ACa 870/12, LEX nr 1292644.

¹³ Tekst jedn. DzU z 2016 r., poz. 380 ze zm.

¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 18 marca 2004 r., I ACa 1238/03, OSA 2005, LEX nr 150004.

¹⁵ E. Gniewek, P. Machnikowski, *Kodeks cywilny...*, wyd. cyt., s. 1059.

wynikać także ze sporadycznych kontaktów gospodarczych pomiędzy dłużnikiem działającym z pokrzywdzeniem wierzyciela a osobą trzecią, którym towarzyszą innego rodzaju relacje o charakterze majątkowym lub niemajątkowym¹⁶. Wynika to z tego, że stałe stosunki gospodarcze, charakteryzujące się długotrwałością i intensywnością współpracy gospodarczej, dają podstawę do przyjęcia, że przedsiębiorca pozostający w takich relacjach wie o stanie majątkowym swego kontrahenta.

Wskazane powyżej domniemania należą do kategorii domniemań wzruszalnych (usuwalnych). Oznacza to, że istnieje możliwość ich obalenia w drodze postępowania dowodowego, przy czym występuje tu odwrócenie ciężaru dowodu. Co do zasady ciężar udowodnienia, że dłużnik dokonał zaskarżonej czynności prawnej ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, obciąża powoda (wierzyciela)¹⁷. Natomiast może się zdarzyć, że to osoba bliska przedstawi za pomocą dostępnych środków dowodowych, że mimo zachowania należytej staranności nie mogła się dowiedzieć o pokrzywdzeniu wierzyciela ani też o tym nie wiedziała, lub też osoba trzecia udowodni, że dłużnik nie miał świadomości pokrzywdzenia wierzyciela — wówczas nie będzie już czego domniemywać. Podobnie będzie w sytuacji, gdy przedsiębiorca pozostający z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych, który obarczony jest domniemaniem złej wiary udowodni, że pomimo pozostawania z dłużnikiem w stałych stosunkach gospodarczych nie wiedział, bądź nie miał możliwości dowiedzenia się, że czynność prawna dłużnika była dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela¹⁸.

Zupełnie inaczej będzie natomiast w wypadku, gdy skutek niesumiennej działalności dłużnika osoba trzecia uzyska korzyść bezpłatnie (art. 528 k.c.). Wówczas na wierzycielu nie będzie spoczywał żaden obowiązek udowadniania po stronie osoby trzeciej przesłanki subiektywnej, tj. świadomości osoby trzeciej co do charakteru działań dłużnika¹⁹. Konieczne będzie jedynie wykazanie przez wierzyciela niewypłacalności dłużnika, przy czym „bezpłatne uzyskanie korzyści” trzeba będzie rozumieć szerzej niż darowizna, umowa nieodpłatna czy umowa jednostronnie zobowiązująca²⁰. W takiej sytuacji powinno ono objąć wszelkie czynności prowadzące do uzyskania korzyści, które to korzyści — przed dokonaniem czynności, w chwili dokonania, jak i później — nie znalazły w ujęciu obiektywnym odpowiedniego ekwiwalentu. Doświadczenie orzecznicze wskazuje bowiem, że czynności nieodpłatne zastąpione zostałyby czynnościami, w których świadczeniu jednej

¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego — Izba Cywilna z 9 marca 2007 r., V CSK 473/2006, LEX nr 278801.

¹⁷ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania — część ogólna*, Warszawa 2012, s. 32.

¹⁸ M. Pyziak-Szafnicka, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] A. Olejniczak (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 6, Warszawa 2014, s. 1269.

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 18 stycznia 2013 r., V ACa 682/12, LEX nr 1267290.

²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 23 marca 2005 r., I ACa 98/05, OSAB 2005, LEX nr 149840.

strony odpowiadałoby świadczenie drugiej, tyle że o wartości niewspółmiernie niższej, co nie byłoby zgodne z intencją ustawodawcy²¹.

W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że art. 528 k.c. jako dalej idący wyłącza stosowanie art. 527 § 3 k.c., albowiem przepis art. 528 k.c. statuuje surowsze przesłanki uznania czynności za bezskuteczną, niż czyni to przepis art. 527 § 3 k.c. Z tego względu nie ma potrzeby odwoływania się do art. 528 k.c., jeżeli art. 527 § 3 k.c. dostatecznie pewnie usprawiedliwia żądanie strony powodowej²². Podobne stanowisko wyraził w swoim wyroku Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uznając, że w sytuacji z art. 528 k.c. nie ma potrzeby stosowania domniemań z art. 527 § 3 i 4 k.c., gdyż do zaskarżenia czynności dokonanej pod tytułem darmym wystarczające jest spełnienie pozostałych przesłanek z art. 527 § 1 i 2 k.c. Tym samym art. 528 k.c. jako dalej idący wyłącza stosowanie art. 527 § 3 k.c.²³

Wobec powyższego można uznać, że czynność prawną dokonaną w warunkach przewidzianych w art. 527 k.c. należy zaliczyć do czynności wadliwych, czyli nie wywołujących skutków pierwotnie przez strony zamierzonych albo odpowiadających treści oświadczenia woli. Wówczas wierzyciel może wystąpić na drogę sądową i przysługuje mu powództwo o uznanie czynności za bezskuteczną względem niego, jeżeli jednocześnie spełnione zostaną wszystkie przesłanki zastosowania *actio Pauliana*. W wypadku roszczenia pauliańskiego orzeczenie o stwierdzeniu bezskuteczności czynności prawnej ze względu na określoną wiarygodność ma charakter kształtujący i dopiero w jego wyniku powstaje stan umożliwiający wierzycielowi wykorzystywanie przysługujących mu uprawnień²⁴.

W rezultacie skoro czynność prawną dłużnika, dokonaną z pokrzywdzeniem wierzyciela, zalicza się do czynności wadliwych, to należy przyjąć, że czynności te nie wywołują skutków zamierzonych przez strony, czy też odpowiadających treści ich oświadczenia woli. Zatem istota skargi pauliańskiej sprowadza się do bezskuteczności względnej rozumianej w ten sposób, że czynność prawna dotknięta tą sankcją nie wywołuje zamierzonych skutków prawnych tylko w stosunku do określonych osób, poza tym jest w pełni skuteczna. Zaskarżona umowa w stosunku do osoby trzeciej, która wystąpiła o uznanie jej za bezskuteczną, traktowana jest tak, jakby w ogóle nie była zawarta²⁵. Innymi słowy uznanie umowy za bezskuteczną jedynie wobec określonej osoby trzeciej oznacza, że umowa ta pozostaje ważna i nadal wywołuje zamierzone przez strony skutki prawne w takim zakresie, w jakim

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2002 r., III CKN 1312/00, LEX nr 55503.

²² Wyrok Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2005 r., II CK 309/05, LEX nr 188551.

²³ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 21 sierpnia 2012 r., I ACa 726/12, LEX nr 1312138 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 21 marca 2013 r., V ACa 828/12, LEX nr 1298911.

²⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 29 grudnia 2005 r., I ACa 724/05, LEX nr 186145.

²⁵ W. Czachórski (red.), A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys...*, wyd. cyt., s. 384.

można to pogodzić z realizacją roszczeń tej osoby trzeciej, przy czym, wskazana bezskuteczność względna nie powstaje z mocy prawa, lecz z mocy konstytutywnego orzeczenia sądu, czyli jest podmiotowo bezwzględna²⁶. Oznacza to, że proces pauliański chroni jedynie indywidualne interesy określonego wierzyciela, nie wchodzi zaś tu w grę żaden interes natury ogólnej. Z tego względu ustawodawca celowo nie formułuje w wypadku skargi pauliańskiej sankcji bezwzględnej nieważności, albowiem z jej pomocą ustawodawca realizuje swój cel, jakim jest uchylenie szkodliwych skutków dla osób objętych ochroną prawną²⁷.

Należy zaznaczyć, że przedmiotem zaskarżenia w ramach procesu pauliańskiego nie może być także nieważna czynność prawna. Wynika to z tego, że sankcja nieważności bezwzględnej wyprzedza i zarazem konsumuje sankcję względną bezskuteczności, przewidzianą w art. 527 § 1 k.c.²⁸

3. Charakter prawny powództwa wnoszonego przez wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika

W wypadku charakterystyki prawnej powództwa mającego na celu ochronę wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika spotkać się można w literaturze z pewnymi wątpliwościami, co do rzeczywistej natury tego powództwa. Zasadniczo wyróżnia się w postępowaniu cywilnym trzy rodzaje powództw o: świadczenie, ustalenie prawa lub stosunku prawnego, ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego²⁹. W odniesieniu zaś do procesu pauliańskiego, w którym wierzyciel ma prawo żądania uznania czynności dłużnika za bezskuteczną, uznaje się, że powództwo to ma charakter powództwa o ukształtowanie, nie zaś o świadczenie. W wyniku jego uwzględnienia zostaje wydany bowiem wyrok, który ma charakter konstytutywny, a więc tworzący pewien nowy stosunek prawny³⁰.

Dla analizy przedmiotowej materii istotny jest sposób w jaki wierzyciel może dochodzić w procesie pauliańskim swoich racji. Uprawniony może bowiem dochodzić ochrony pauliańskiej na dwa sposoby. Zgodnie z art. 531 § 1 k.c. uznanie za

²⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 15 października 2008 r., I ACa 418/08, LEX nr 466425.

²⁷ Ochronie interesów wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika służą także regulacje zawarte w przepisach pozakodeksowych, np. art. 814 i n. ustawy z 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. DzU z 2014 r., poz. 101 czy art. 127 i n. ustawy z 28 lutego 2003 r. — Prawo upadłościowe i naprawcze, tekst jedn. DzU z 2015 r., poz. 233. Przepisy te określają nieco inaczej niż art. 527 k.c. przesłanki względnej bezskuteczności czynności prawnych dłużnika zdziałanych z pokrzywdzeniem wierzyciela.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z 28 marca 2007 r., II CSK 530/06, LEX nr 315395.

²⁹ A. Zieliński, *Postępowanie cywilne. Kompendium*, Warszawa 2012, s. 78.

³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 15 października 2008 r., I ACa 418/08, LEX nr 466425.

bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli następuje w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową. Drugi z tych sposobów w praktyce dotyczy jedynie powództwa interwencyjnego, czyli sytuacji, gdy osoba trzecia może w drodze powództwa żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji, jeżeli skierowanie do niego egzekucji narusza jej prawa (art. 841 § 1 k.p.c.). W tym wypadku powództwo interwencyjne kierowane jest przez osobę trzecią przeciwko wierzycielowi i pozostaje w związku z chronioną wierzytelnością oraz ze zobowiązaniem powstałym między dłużnikiem a osobą trzecią w wyniku czynności krzywdzącej³¹. Ponadto zarzut bezskuteczności czynności dokonanej przez dłużnika może być podniesiony również w postępowaniu o naruszenie posiadania o czyn o wydanie rzeczy (powództwo windykacyjne), jak też o swoją wierzytelność względem powoda pozwany wierzyciel może wytoczyć powództwo wzajemne i przedstawić tą wierzytelność do potrącenia z dochodzoną przeciwko niemu wierzytelnością.

Najczęściej stosowanym środkiem procesowym, który przysługuje wierzycielowi w celu realizacji jego uprawnień jest jednakże ten pierwszy sposób ochrony, a więc powództwo przeciwko osobie trzeciej, która uzyskała korzyść majątkową³². Składa się je przez wniesienie pozwu, który jest pismem procesowym i co do zasady powinien pozostawać w zgodzie z treścią art. 126 k.p.c. i art. 187 k.p.c. W szczególności pozew taki powinien zawierać dokładnie określone żądania, oznaczenie wartości przedmiotu sporu oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby również właściwość sądu. Największą trudność rodzi w tym względzie jednak ustalenie wartości przedmiotu sporu.

Generalnie orzecznictwo przyjęło dwa stanowiska. Pierwsze — odnosi się do wartości przenoszonego przez dłużnika majątku na osobę trzecią, drugie — do wartości pierwotnego roszczenia dochodzonego przez wierzyciela. Początkowo Sąd Najwyższy wyrażał pogląd, że bezskutecznością może być objęta jedynie czynność prawna dłużnika maksymalnie do rozmiarów konkretnej wierzytelności przysługującej wierzycielowi, gdyż wyrok uwzględniający powództwo o ochronę wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika powinien określać wierzytelność, której ochronie ma on służyć. Zdaniem Sądu Najwyższego ten składnik orzeczenia był nieodzownym w celu zapewnienia prawidłowej wykonalności wyroku³³.

Aktualnie stanowisko Sądu Najwyższego uległo pewnym modyfikacjom, Sąd Najwyższy bowiem stwierdził, że w sprawie, w której przedmiotem powództwa jest roszczenie przewidziane w art. 527 k.c., w celu oznaczenia wartości przedmiotu sporu miarodajne są dwie wartości: albo wartość tego, co na skutek zaskarżonej czynności z majątku dłużnika wyszło lub do niego nie weszło, albo wysokość

³¹ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania — część...*, wyd. cyt., s. 35.

³² E. Gniewek, P. Machnikowski, *Kodeks cywilny...*, wyd. cyt., s. 1054.

³³ Wyrok Sądu Najwyższego z 17 września 2003 r., II CK 10/02, LEX nr 82277; Wyrok Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2002 r., II CKN 1336/00, LEX nr 55083.

wierzytelności zaskarżającego wierzyciela — w zależności od tego, która z tych wielkości jest niższa³⁴. Przedmiotem ochrony jest tu zatem wierzytelność powoda, która nie mogła zostać zaspokojona na skutek krzywdzącej wierzyciela czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z osobą trzecią i wierzytelność ta, określona kwotowo, stanowi wartość przedmiotu sporu, zgodnie z zasadami art. 19 § 2 i art. 20 k.p.c.³⁵ Tym samym, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że podstawą wyliczenia wartości przedmiotu sporu jest wartość wierzytelności przysługującej wierzycielowi wobec dłużnika, a więc pierwotne zobowiązanie stanowiące podstawę roszczenia z tytułu skargi pauliańskiej³⁶. Oznacza to, że w sprawie opartej na roszczeniu z art. 527 k.c. wartość przedmiotu sporu powinna być określona jako kwota równa wierzytelności powoda, która ma być chroniona tą skargą. Uwzględnienie powództwa oznacza bowiem, że wierzyciel może z pierwszeństwem przed wierzycielami osoby trzeciej, dochodzić zaspokojenia tej wierzytelności z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły (art. 532 k.c.)³⁷.

Uwzględniając powyższe rozważania należy wskazać, że proces pauliański stanowi skuteczny instrument prawny polegający na likwidowaniu skutków czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela. Ma on na celu podniesienie poczucia bezpieczeństwa obywateli i jednocześnie wpływa na respektowanie porządku publicznego ustanowionego przez organy do tego konstytucyjnie powołane.

Podkreślić jednak należy, że proces pauliański chroni jedynie indywidualne interesy określonego obywatela (wierzyciela), który skorzysta z takiej formy ochrony prawnej jaką jest skarga pauliańska i udział w procesie pauliańskim. Nie wchodzi tu bowiem w grę żaden interes natury ogólnej, skuteczność zaś ochrony prawnej jaką gwarantuje obywatelom państwo przez możliwość wytoczenia procesu pauliańskiego zależy przede wszystkim od wykazania wszystkich przesłanek koniecznych do zaistnienia skargi pauliańskiej i ich udowodnienia.

³⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie — I Wydział Cywilny z 24 sierpnia 2012 r., I Acz 470/12, LEX nr 1216354.

³⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2007 r., IV CZ 105/06, LEX nr 258555.

³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z 7 maja 2008 r., II Cz 25/08, LEX nr 420391.

³⁷ Zob. też M. Jasińska, *Skarga pauliańska. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, Warszawa 2014, s. 247.

*Dagmara FLOREK-KŁĘSK, Magdalena SANECKA**

Niebieska Karta — instrument państwa w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Słowa kluczowe: Niebieska Karta, przemoc, bezpieczeństwo

Keywords: Blue Card, violence, safety

Niebieska Karta stanowi dokument służbowy, który jest wypełniany przez policjanta w wypadku stwierdzenia przemocy w rodzinie. W praktyce służy ona w celu dokumentowania faktów przemocy w danej rodzinie, ale też wykorzystuje się ją dla oceny zagrożenia przemocą na przyszłość. Z uwagi na fakt, że państwo ma obowiązek zapewnić obywatelom bezpieczeństwo Niebieska Karta stanowi przykład instrumentu wykorzystywanego w celu przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa członków danej rodziny.

The blue card is the document business, which is populated by a police officer in a case of domestic violence. In practice, it serves to document the facts of violence in the family, but also it is used to assess the risk of violence in the future. Due to the fact that the state has a duty to ensure the safety of citizens Blue Card is an example of an instrument used to counter threats to the security of members of that family.

Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Państwo zobligowane zostaje do troski o byt jednostki, o zapewnienie realizacji, jak również poszanowania praw i wolności jednostki zagwarantowanych w Konstytucji RP, prowadząc przez to do zmiany ich charakteru. Stają się one bowiem głównymi celami działalności państwa. Nie wystarczą więc już tylko formalne gwarancje praw jednostki, ale państwo zmuszone zostaje do podejmowania działań natury prawnej, politycznej czy socjalnej, aby wypełnić założenia sformułowane w postanowieniach Konstytucji RP. Bez wątplenia jedną z najwyższych wartości w życiu człowieka — podobnie jak jego życie, zdrowie, czy szczęście — jest jego bezpieczeństwo. Bezpieczeństwo każdej jednostki, czyli tzw. bezpieczeństwo indywidualne skupia się

* Mgr Dagmara Florek-Kłęsk, adwokat, adiunkt w Zakładzie Prawa i Administracji Politechniki Rzeszowskiej. Kontakt z autorem: dfk@prz.edu.pl

Mgr Magdalena Sanecka, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego, aplikant adwokacki Izby Krakowskiej. Kontakt z autorem: magdalenas41@gmail.com

na interesie jednostki i jej ochrony. Stanowi naczelną potrzebę człowieka, gwarantującą mu jego potrzebę istnienia, gwarancje jego zachowania oraz szanse na doskonalenie. Do czołowych zadań każdego państwa należy zatem ochrona człowieka przed mogącymi wystąpić zagrożeniami oraz zapewnienie mu bezpieczeństwa¹.

Jednym z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa jednostki jest przemoc, występująca zwłaszcza w środowisku rodzinnym. Wszelkiego rodzaju zakłócenia w funkcjonowaniu rodziny, związane ze stosowaniem wobec jej członków aktów przemocy natury fizycznej lub psychicznej w sposób automatyczny obligują państwo do natychmiastowej reakcji. Państwo nie może pozostać bierne w stosunku do działań lub też rażących zaniedbań dokonywanych przez jednego z członków rodziny przeciwko pozostałym. Doprowadzając do wystąpienia szkody lub cierpienia godzącego w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w ich życie lub zdrowie fizyczne, bądź psychiczne².

Tym samym rolą państwa jest nie tylko ochrona poszczególnych jednostek, stania na straży ich praw i wolności, zagwarantowania im poczucia bezpieczeństwa. Obowiązkiem państwa jest także zapewnienie ochrony i bezpieczeństwa całej rodziny, jako pewnej całości, której częściami składowymi są wskazane jednostki. W celu skutecznego przeciwdziałania i zwalczania przemocy w rodzinie istotną kwestią pozostaje definicja samego zjawiska przemocy, określenia strony podmiotowej i przedmiotowej przestępstw, które stanowią podstawę do ścigania sprawców przemocy w rodzinie³.

Przemoc w rodzinie może przybierać różnorodne formy i postacie. Zazwyczaj wyróżnia się jej odmianę czynną i bierną. Z przemocą czynną mamy do czynienia, kiedy gniew agresora jest skierowany wprost na ofiarę, jak również kiedy podejmuje on działania krzywdzące psychicznie, fizycznie lub seksualnie. Z kolei pod pojęciem przemocy biernej należy rozumieć różnego rodzaju zaniedbywanie — psychiczne, fizyczne, seksualne lub ekonomiczne. Gdzie gniew agresora przejawia się przez brak zainteresowania ofiarą lub unikaniem z nią bezpośredniej interakcji w konsekwencji wywołujących u niego wybuchy złości.

Jako najczęstsze formy przemocy w rodzinie wymienia się:

- przemoc fizyczną — przejawiającą się przez każde zachowanie, którego celem jest zadanie bólu fizycznego, uszkodzenie ciała, pogorszenie zdrowia lub pozbawienie życia ofiary np. bicie, popychanie, szarpanie, kopanie, duszenie;
- przemoc seksualną — każde zachowanie mające na celu zmuszenie ofiary do podjęcia współżycia lub niechcianych zachowań seksualnych bądź zdeprecjonowanie jej seksualności, np. wymuszanie pożycia seksualnego, zmuszanie do współżycia z innymi osobami, obmacywanie;

¹ J. Krucina, *Drogami kościoła*, Wrocław 2000, s. 385.

² <<http://www.psychologia.edu.pl/dziupla-jurka/teksty/1372-polska-przemoc-domowa.html>>, dostęp: 15 kwietnia 2016 r.

³ <<http://www.cpk.org.pl/plik,162,prawo-dzis-i-jutro-przemoc-w-rodzinie-pdf.pdf>>, s. 5, dostęp: 15 kwietnia 2016 r.

- przemoc psychiczną — każde zachowanie, którego celem jest zmniejszenie poczucia własnej wartości, wzbudzenie w ofierze strachu oraz pozbawienie jej poczucia bezpieczeństwa i kontroli nad własnym życiem, np. obrażanie, wyzywanie, wyśmiewanie, sztydzenie, poniżanie w obecności innych osób, kontrolowanie, ograniczanie kontaktu z bliskimi;
- przemoc ekonomiczną — każde zachowanie, którego celem jest ekonomiczne uzależnienie ofiary od sprawcy, np. zmuszanie do oddawania uzyskiwanych środków finansowych, uniemożliwienie podjęcia pracy, niezaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych, niszczenie rzeczy osobistych, wynoszenie sprzętów domowych i ich sprzedawanie, zmuszanie do podpisywania zobowiązań finansowych.

Przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem jednorodnym, objawia się w różnych postaciach i konfiguracjach. Zdarza się, choć należy to do rzadkości, że akty przemocy mają charakter jednorazowych. W większości przypadków utrzymują się jednak przez długi czas, przybierając rozmaite formy i stopień natężenia⁴.

Od kilkunastu lat zaczyna przebijać się do świadomości społecznej problem przemocy w rodzinie. Pierwszą reakcją w zetknięciu się z nim było jego bagatelizowanie, marginalne podejście do występującego zjawiska. Traktując zachowania agresywne wobec członków rodziny, jako społecznie i prawnie dopuszczalne, stanowiące naturalny element życia rodzinnego. Stopniowo jednak zaczęto podejmować różne działania mające na celu łagodzenie społecznych skutków zaobserwowanego problemu. Niniejsze, było chociażby efektem działań mediów, zwracających uwagę nie tylko na skalę, ale i na negatywne aspekty występującego problemu, propagując tym samym w świadomości społeczeństwa konieczność uwzględnienia przedmiotowej kwestii w polityce społecznej państwa⁵.

Doświadczanie przemocy w rodzinie niestety, mimo trwającej od wielu lat misji skierowanej na jej przeciwdziałanie, nadal jest zjawiskiem częstym, a jej ofiarami zazwyczaj są kobiety, dzieci czy też osoby niepełnosprawne. Występuje ona nie tylko w środowiskach tzw. patologicznych, wśród rodzin uzależnionych od alkoholu czy środków odurzających, gdzie dominuje ubóstwo, ale również wśród osób zamożnych, a przy tym wykształconych. Jest ona obecna we wszystkich społeczeństwach, bez względu na stopień ich rozwoju ekonomicznego czy kulturalnego. Przemoc bowiem jest zjawiskiem bardzo złożonym, wieloczynnikowym, którego podłoże w znacznej części przypadków ma charakter psychologiczny. W związku z tym, często do wyjścia z przemocy domowej potrzebna jest pomoc wielu osób, a niekiedy nawet wsparcie ze strony profesjonalnych służb, składających się z kilkuosobowych grup, odpowiednio powołanych do walki z tym zjawiskiem⁶.

⁴ Tamże, s. 6–7.

⁵ Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Informator dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie*, Warszawa 2013, s. 7.

⁶ D. Jaszczak-Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Poradnik dla pracowników pierwszego kontaktu*, Warszawa 2010, s. 7–9.

W tym celu 29 lipca 2005 roku wprowadzono do porządku prawnego ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁷, która stanowiła prawny fundament zwalczania przemocy domowej w Polsce. Jednocześnie rozlegle definiuje — w art. 2 pkt 2 niniejszej ustawy — zjawisko przemocy, określając je, jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste (osób najbliższych lub innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących) w szczególności narażając te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Tym samym zwrócono uwagę na wieloaspektowość występującego problemu, ukazując kilka jego perspektyw (tj. prawną, moralną, społeczną, psychologiczną), czyniąc niniejsze z myślą o wyeliminowaniu wszelkich niejasności w zdefiniowaniu i rozpoznaniu przemocy wobec najbliższych. Ponadto wprowadzone niniejszą ustawą zobowiązania państwa do tworzenia i wzmacniania różnorodnych form pomocy ofiarom przemocy i pracy korekcyjnej z osobami stosującymi przemoc, w sposób znaczny przyczyniły się do unaocznienia rozległego zakresu występującego zjawiska, w konsekwencji prowadząc do realnej poprawy sytuacji osób pokrzywdzonych. W ten sposób czyniąc pierwszy krok ku podniesieniu świadomości społecznej w zakresie zwalczania zjawiska przemocy w rodzinie. Zobowiązując odpowiednio powołane w tym celu instytucje do stałego monitorowania realizacji przyjętego krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie⁸.

Widząc pozytywne oddziaływania wynikające z faktu obowiązywania wskazanej ustawy, w kolejnych latach przeprowadzono jej nowelizacje, w celu zwiększenia efektywności jej stosowania. Impulsem dokonywanych zmian było unaocznienie społeczeństwu, że stosowanie przemocy w rodzinie nie jest kwestią obyczajową, ale problemem naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, w tym prawa do życia i zdrowia czy poszanowania godności człowieka. Państwo budując zatem warunki do zapobiegania i ograniczania przemocy w rodzinie, swoją funkcję, jako gwaranta bezpieczeństwa obywateli zapewnia ochronę zwłaszcza tym najsłabszym. Dzięki czemu udowadnia, że ofiary przemocy mogą liczyć na rzeczywistość, a nie jedynie iluzoryczną ochronę ze strony państwa realizującą spoczywającą na nim zadania⁹.

Znaczną część obowiązków z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, powierzono organom samorządowym, tj. gminom, jako organom najbliższym społeczeństwu, kolejno powiatom oraz województwom. Powyższe organy mają

⁷ DzU nr 180, poz. 1493 z późn. zm.

⁸ Uzasadnienie projektu ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, <<http://bip.kprm.gov.pl/download.php?s=75&id=12668>>, dostęp: 15 kwietnia 2016 r.

⁹ Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Informator...*, wyd. cyt., s. 10–12.